

04.04.1945

Szovjet közlemény jelenti be Magyarország területének elfoglalását (1945. április 4.)

A szovjet csapatok a frontvonalat keletről nyugatra tolva szorították ki a német hadsereget Magyarország területéről, s vonták ellenőrzésük alá az országot. Bár a szovjet hadsereg csak 1945 áprilisának közepére foglalta el Magyarország teljes területét, már április 4-én – a keleti határnál fekvő Nemesmedves elfoglalása után – hivatalos közleményben bejelentették „Magyarország fasiszta iga alóli felszabadítását”. Ezzel ugyan lezárultak az ország területén hét hónapon át tartó harcok és véget ért a nyilas diktatúra, a Vörös Hadsereg magyarországi ténykedése a társadalom széles rétegeiben ejtett mély sebeket.

Polcz Alaine, aki a háború utolsó fázisát a legintenzívebb harcok helyszínén, a Dunántúlon élte meg, így írja le Budapestre való visszatérését az "Asszony a fronton" című visszaemlékezésében: „Ültünk az asztalnál, a kis kolbászt, amit eddig rejtegettem, nem is vettem elő. Itt nevetségesnek tűnt. Nyelv volt paradicsomszósszal. Ámultan néztem és csendesen ettem. – Mondták, hogy az oroszok erőszakoskodtak a nőekkel. – Nálatok is? – kérdezte anyám. – Igen – mondtam –, nálunk is. – De téged nem vittek el? – kérdezte anyám. – De igen, mindenkit – mondtam, és ettem tovább. Anyám kicsit rám nézett, és azt mondta csodálkozva: de miért hagytad magad? – Mert ütöttek – mondtam, és ettem tovább. Az egész kérdést nem éreztem sem fontosnak, sem érdekesnek. Erre valaki könnyedén és tréfásan kérdezte: sokan? – Nem tudtam megszámolni – mondtam, és ettem tovább.” Az 1948-ban az emigrációt választó író, Márai Sándor így foglalta össze a helyzetet "Föld, Föld!..." című emlékezéseiben : „A parasztság mentette értékeit, ahogy tudta; elásták a búzát, a bort, a burgonyát, erdőbe rejtették a tehenet, a disznót, a lovat, bekormozták a lányok arcát, »stary babá«-nak, öregasszonynak álcázták, kendőzték a fiatalabb, szemrevaló személyeket, ahogy a fiatal férfiak ijedtükben szakállt növesztettek, »stary papá«-nak, öregembernek mutatták magukat, mert híre járt, hogy az oroszok összeszedik és elviszik a fiatalabb férfiakat. Ez a hír igaz volt – de nemcsak a fiatalokat vitték, hanem általánosan mindenkit, aki az útjukba került.” A szovjet csapatok Magyarországon több tízezer nőt erőszakoltak meg, s a civil lakosság, különösen a magyarországi német kisebbség köréből több százezer embert (mintegy 419-600 ezer magyart) hurcoltak el a Szovjetunióba, „málenkij robotra”, vagyis egy „kis munkára”. A deportálásokat mindenekelőtt a gazdasági újjáépítés megfontolásai

vezérelték, a deportáltak nagy részét ugyanis kényszermunkatáborokban dolgoztatták.

A második világháborút követő évek megítélése máig nagy vitákat vált ki a történészek körében. A viták középpontjában mindenekelőtt Sztálin 1944 és 1947 közötti geopolitikai elképzelései állnak. Nem világos ugyanis, hogy a szovjet vezető már a második világháború végétől kommunista rendszerváltoztatásra törekedett-e a kelet-európai országokban, vagy ekkor még megelégedett volna egy szovjet befolyású kelet-európai ütközőzóna kialakításával, amelynek országai megőrizhették volna demokratikus berendezésüket. Ez utóbbi esetben a kommunista rendszer bevezetését az USA globális terjeszkedésére adott válaszreakcióként kellene értékelni. A világháború utáni időszak megítélését megnehezíti, hogy a szovjetrendszer kiépítése eltérő ütemben, relatív rugalmasságot mutatva zajlott le a szovjet befolyási övezet országaiban, s a folyamatban az adott országok baloldali politikusai is önkéntesen együttműködtek. A birodalomépítés kis lépésekben történt, így például sem Magyarország, sem Csehszlovákia demokratikus erői nem kényszerültek olyan döntéshelyzetbe, amikor az ország sorsáról kellett volna határozniuk, s többségük nem tartotta elkerülhetetlennek a kommunista diktatúra bevezetését. Kevesen vitatják, hogy a világháború utáni Magyarországon korlátozott formában ugyan, de érvényesült a politikai pluralizmus.

1944 decemberében a Kelet-Magyarországon fekvő Debrecenben megalakult az Ideiglenes Kormány, amelynek összetételét a fegyverszüneti tárgyalások során a Szovjetunióban határozták meg. A miniszterelnök Dálnoki Miklós Béla lett, aki a kiugrási kísérlet alkalmával 1944 októberében az első magyar hadsereg parancsnokaként átállt a szovjetek oldalára. Az Ideiglenes Kormány működésének ellenőrzése a győztes hatalmak által megalakított testület, a Szövetséges Ellenőrző Bizottság (SZEB) kezébe került. A gyakorlatban azonban a SZEB-en keresztül a szovjet érdekek érvényesültek, s a szervezet működése jelentősen korlátozta az ország szuverenitását és az Ideiglenes Kormány működését. A SZEB-nek, amelynek elnöke Vorosilov szovjet főparancsnok volt, nem csupán külpolitikai, de belpolitikai kérdésekbe – többek között a közelgő választások vagy a fontosabb politikai pozíciók betöltésének ügyébe – is komoly beleszólása volt.

Az Ideiglenes Kormány első feladata volt, hogy a Szovjetunióval való fegyverszüneti megállapodás aláírásával egyidejűleg hadat üzenjen Németországnak. A fegyverszüneti megállapodás Magyarország számára kedvezőtlen feltételeket tartalmazott, hiszen le kellett mondania a revízióval visszaszerzett, 1938 és 1941 között visszacsatolt területekről, és a szövetségesek számára ki kellett állítania 8 hadosztályt. Megkezdődött a háborús bűnösök felelősségre vonása is. A népbírói ítéletek nyomán közel 200 embert végeztek ki, köztük a Magyarország német orientációjáért és a fokozatos jobbrtolódásért felelős miniszterelnököket: Imrédy Bélát, Bárdossy Lászlót és Sztójay Dömét.

Az Ideiglenes Kormány legjelentősebb intézkedésének a földosztás tekinthető. Ez volt az első politikai kérdés, amelybe a Szovjetunió nyíltan beavatkozott, hiszen a földosztás gyors lebonyolításával kívánta a kormány és kommunista párt befolyását és támogatottságát a parasztság körében növelni. Magyarország a második világháború végéig a nagybirtokos földtulajdonosok országa volt, a földosztás ugyanis az azt megelőző évtizedekben a demokratikus pártok követelése ellenére többször is elmaradt. Az 1945. évi földtörvény a nagybirtokosok kezén (beleértve a katolikus egyházat is) csak egy meghatározott nagyságú földet hagyott, a többi kárpótlás nélkül a rászorulóknak rendelkezésére bocsátotta. Bár az így létrejött földbirtokok csak néhány hold nagyságúak voltak, jóval szélesebb társadalmi kört érintettek.

Miután a szovjet hadsereg elfoglalta az országot, szinte azonnal választásokat tartottak Magyarországon. A háborús bűnösöknek nyilvánítottakon kívül minden 20 év feletti állampolgár választójogot kapott. Az általános és titkos választás listás rendszerű volt, ami azt jelentette, hogy nem egyénekre, hanem pártokra lehetett szavazni. A visszaélések nélkül zajló választások a Független Kisgazdapárt első győzelmét hozták, akik a szavazatok 59%-át szerezték meg, míg a Magyar Kommunista Párt és a Szociáldemokrata Párt egyaránt 17%-ot kapott. E nagyarányú választási győzelem más körülmények között önálló kormányalapítási jogot biztosíthatott volna a kisgazdáknak, ám a kommunistákat – a szovjetek irányította SZEB felügyelete alatt – nem lehetett kihagyni a kormányzásból. A kisgazda Tildy Zoltán vezette koalíciós kormányban szovjet nyomásra a kulcspozíciókat – köztük a belügyek irányítását – a kommunistáknak adták át. A magyar belügyekbe való durva szovjet beavatkozás a színpad mögött zajlott le, így a koalíciós kormány létrejötte egy demokratikus folyamat látszatát keltette.

Miután a Horthy-rendszer zsákutcája és a két világháború közti politika folytathatatlansága nyilvánvaló volt, a legjelentősebb politikai erők egyetértettek abban, hogy már nem időszerű a király nélküli királyság állapotát fenntartani. 1946. február 1-jével Magyarország államformája ismét köztársaság lett, hasonlóan a térség többi államához. Az új köztársasági elnök – akinek azonban meglehetősen szimbolikus volt a szerepköre – a korábban miniszterelnökké megválasztott Tildy Zoltán, míg a kormányfő a szintén kisgazda Nagy Ferenc lett. Április 4-e, a „Magyarország szovjet felszabadításának” napja a rendszerváltásig állami ünnep és munkaszüneti nap volt Magyarországon.

Írta: Szepesi Gábor – Átdolgozta, kiegészítette és idézetekkel ellátta: Danyi Gábor

References:

Források:

- Borhi László, Magyarország a hidegháborúban. A Szovjetunió és az Egyesült Államok között, 1956-1956, Corvina, Budapest, 2005.
Borhi László, Nagyhatalmi érdekek hálójában. Az Egyesült Államok és Magyarország kapcsolata a második világháborútól a rendszerváltásig, Osiris – MTA Bölcsészettudományi Kutatóközpont Történettudományi Intézet, Budapest, 2015.
Herber Attila – Martos Ida – Moss László – Tisza László, Történelem 6. 1914-től 1990-ig. Reáltanoda Alapítvány, Budapest, 2000.
Kalmár Melinda, Történelmi galaxisok vonzásában. Magyarország és a szovjetrendszer, 1945-1990, Osiris, Budapest, 2014.
Márai Sándor, Föld, föld!..., Helikon, [Budapest], 2014.
Polcz Alaine, Asszony a fronton. Egy fejezet életemből, Jelenkor, Pécs, 2013.

MAGYARORSZÁG > CHAPTER 14 > page 3 / 4 > 1945 04 April Szovjet közlemény jelenti be Magyarország területének elfoglalását (1945. április 4.)

